

Csokonai Vitéz Mihály II.

A ROKOKÓ ÉLETÖRÖMTŐL A MAGÁNYIG

1. feladat

Az volt a feladatod, hogy próbáld megválaszolni, mi az összefüggés Csokonai Tartózkodó kérelem című versének műfaja és a zenei feldolgozások között.

A költemény műfaja dal: rövid, tömör, egynemű érzésekről szóló lírai alkotás. Dallamos, zeneisége erős, ezért ihleti meg a zeneszerzőket is. Már Csokonai korában is ismert volt énekelve is.

2. feladat

Alább a Tartózkodó kérelem című költeménnyel kapcsolatos kérdésekre adandó válaszokat olvashatod.

1. A költő szerelme viszonzását kéri kedvesétől, akit a versben tulipántnak nevez.
2. A cím témamegjelölő, a benne szereplő jelző szerint a lírai én kérése tartózkodó, tehát visszafogott. De ez a költeményben elhangzó kérelemről egyáltalán nem mondható el: a költő türelmetlenül várja a viszonzást, ráadásul leplezetlenül fogalmazza meg a kérését. Mondhatni, nem kertel, igaz, először bókol a nőnek. A cím és a szöveg tartalma ebben a tekintetben ellentétes.
3. Régi típusú cím, amely a címzettet jelöli meg.
4. Erre csak te tudsz válaszolni. A saját ízlésed szerint fejtse ki, hogy melyik találóbb, melyik tetszetősebb a számodra!

3. feladat

a) Az volt a feladatod, hogy határozd meg a következő néhány sor képletét.

Ionicus a minore. Ezt a verslábát Csokonai honosította meg a magyar költészetben. Képlete: két rövid és két hosszú szótag (v v – –).

b) A vers ütemhangsúlyos versképletét is meg kellett határoznod.

v – – | v – –

A hatalmas szerelemnek,

két ionicus a minore

v – – | v –

Megemésztő tüze bánt.

egy ionicus a minore és egy anapesztus

v – – | v – –

Te lehetsz írja sebemnek,

két ionicus a minore

v – – | v v –

Gyönyörű kis tulipánt.

egy ionicus a minore és egy anapesztus

Kétütemű nyolcasok és hetesek:

4 | 4

4 | 4

4 | 4

4 | 3

4. feladat

Az volt a feladatod, hogy tiszta rímeket keress a Tartózkodó kérelem című versben.

Ilyen például a bánt-tulipánt, tűz-elűz, szókkal-csókkal. Figyeld csak meg, Csokonai a fontosabb szavait állítja rímelő helyzetbe, és még arra is ügyel, hogy a mély és a magas magánhangzók ritmusosan váltsák egymást. Ebből ered a költemény különleges zenéje.

5. feladat

Az volt a feladatod, hogy egészítsd ki Csokonai Lillához írt levelét a saját szavaiddal.

Jó a megoldásod, ha a szöveg összefüggővé vált! Jöjjön az eredeti levél!

„Lilim, Én tégedet még most is halálból szeretlek: még is Lilim! ah szeretett Lilim! ez a levelem utolsó – hozzád az életbe. Most zárom be végképpen azt az édes barátkozást, melyet véled szinte kilenc hónapig kóstoltam, s azt az örömet, melyért irigyeim lehettek az angyalok. [...] Én benned soha egyebet nem néztem, hanem amit nézhet egy philosophus, aki a virtusnak barátja és egy érzékeny poeta, akinek gusztusa nem éppen otromba. [...] Egy érdemes hivatású s elegendő fizetésű ifjú ember mindég biztatja magát gazdag menyasszonnyal: de az én lelkem sokkal nemesebben gondolkodó, mintsem indulatait pénzért árulja. Én téged csupán magadért kedveltelek. [...] Én holnap délután indulok, elhagyom ezt a Komáromot végképpen, amelytől te is majd meg fogsz válni; és mi, Kedvesem, nem együtt fogunk menni. Még holnap reggel elbúcsúzom kedves szüleidtől, akiket szívességekért mindenkor tiszteltem, akiket, óh, mely forrón szerettem azért is, hogy Lillát neveltek az én számomra.

Isten hozzád!

Professzor Csokonai”

6. feladat

Az volt a feladatod, hogy Csokonai Vitéz Mihály Az esküvés című költeményének elolvasása után bizonyítsd, hogy rokokó műalkotásról van szó. Erre mutatunk egy lehetséges megoldást.

A költemény rövid terjedelmű, gondosan kidolgozott rokokó alkotás. Témája: udvarlás, szerelmi eskü. A mű címe is erre utal. Az eskü Lillához szól, ő a versbéli címzett.

Az első versszak az eskütétel elhangzása: a lírai én csak Lillát szereti; a második versszakban az esküvés mellett viszonzást kér; a harmadik versszakban megismétli az esküjét, és biztosítja Lillát szerelmének örök voltáról.

A költő magatartása, ahogy a témából is adódik: udvarló. Érzései elragadtatottak, ahogy a hangvétel is ilyen felfokozott, erre utal az eskü többszöri ismétlése, valamint a felkiáltó és felszólító mondatok sora is.

A témán túl rokokó jegynek számít a női szépség megjelenítése: Lilla kezét, száját, szemét említi.

Költői eszközei egyrészt a szerelem kifejezői: ilyen az ismétlés („Esküszöm”). Amennyiben minden versszak legelején megtalálható, ahogy itt is, anaforikus ismétlődésnek nevezzük.

Kedvesének szépségére metaforák utalnak: hószín kéz, rózsaszáj és tűzszem. Mindezt halmozásban szerepelteti. Ezek a képek hatnak az érzékszerveinkre is: magunk előtt láthatjuk Julianna bájosságát. Igaz, nem különösebben egyénített ez a külső, sok szép nőre ráillik a leírás.

A költemény zeneisége erős, rímképlete: AABCCB. A páros rím után egy ölelkező rím fog át egy másik páros rímet. A két B sor rövidebb, csak 7 szótagos, minden más sor 8. Összességében a költemény dallama sodró hatású.

7. feladat

Az volt a feladatod, hogy Csontváry Kosztka Tivadar Magányos cédrus című festménye alapján fogalmazd meg, hogy szerinted a festő miként vélekedik a magányról és hogyan jeleníti meg.

Csontváry egy önmagában álló cédrussal jeleníti meg a magány érzetét. A fa uralja a képet, körülötte csak hegyek, a távolban a tenger. Ezzel egyrészt a fa magányát hangsúlyozza, másrészt a cédrus nemességét. Alakját pátosz lengi körül. A fa színei összhangban állnak az ég színpompájával. A cédrus annak ellenére, hogy viharvertnek tűnik, képes elhíttetni, hogy az örökkévalóságig fog így állni a helyén, dacolva mindennel. Magánya hősiességgel telítődik.

8. feladat

Az volt a feladatod, hogy gyűjtsd össze, milyen szempontok alapján végeznéd el A Magánossághoz és A tihanyi Ekhóhoz című Csokonai-versek összehasonlítását.

Jó, ha a megoldásod tartalmazza az alábbi elemeket:

- stílus: szentimentalista jegy mindkettőben van
- műfaj: elégikus és ódai vonás található bennük, erre az elégiko-óda kifejezést használjuk
- cím: mindkét esetben a címzettet jelöli meg a szerző
- alapvető költői eszköz: megszemélyesíti az ekhót, vagyis a visszhangot és a magányt is, istennőként kezeli őket mindkét alkotás
- téma: magányosságról, társadalmi számkivetettségről szól mindkét vers
- fő motívumok: tájjelemek mindkét esetben fellelhetők
- a művek gondolatisága: Rousseau gondolata közös bennük, csak a természetben lehet az ember önmaga

9. feladat

Az volt a feladatod, hogy vedd össze Csokonai A Reményhez című alkotásának két versszakát, a másodikat és a harmadikat, majd válaszolj a kérdésekre!

a) A két versszak ellentétben áll. Míg az egyik a boldog, értékteljes időkről számol be, addig a másik a szomorúságról és a veszteségekről. Az előzőben a múlt képei jelennek meg, a harmadik versszakban viszont a kiüresedett jelenről beszél a lírai én.

b) A múlt értékességét a jelen értéktelenségével szembeállító költeményt érték- és időszembesítőnek nevezzük.

c) A második versszak képei tavaszi természetet mutatnak be virágzó nárciszokkal, csörgő patakokkal, zöld fákkal, rózsával és méhekkal. A harmadik viszont mindezek pusztulásáról szól, elhervadó virágokról, kiszáradt fáról és patakról. A költő írja is, hogy tavasza téli búra váltott. A tavasz általában a boldogságot és a fiatalságot szimbolizálja, a tél a szomorúságot, a tragédiát, az öregséget vagy a halált. Ez esetben főleg a boldogság és boldogtalanság szembenállásáról van szó.

d) A második strófa rokokó képekben bővelkedik, miniatűr képe pl. a rózsára szálló méh. Továbbá kellemes érzéketeket ad: a virágok látványát, illatát, a kert idilljét. De Lilla iránti szerelmét is megemlíti a lírai én.

e) Lilla elvesztése a legfőbb oka a szomorúságának, de érezni, hogy ezen kívül más értékeket is nélkülöznie kell. A gyöngykoszorúk hiánya például a költői elismerés hiányát jelenti.

f) A kert már a Bibliában is alapmotívum, jelentése Éden. A földi Édent, azaz a boldogságot is kert formájában szokták ábrázolnia, ahogy most Csokonai is tette. A kert szimbolizálja a lelket is: például a harmadik versszak elpusztult kertje a költő lelki válságára utal. Tehát metaforikus, azaz lelki táj. Végezetül pedig a kert a nőiség szimbóluma, a szerelem vagy a bujaság jelképe is lehet. A jelképes értelmet a kertépítők is használják, másról szól egy japán- vagy egy angolkert¹.

¹ angolkert: Az angolkert olyan tájképi kert, ahol a különféle növényeket úgy ültetik, hogy semmiféle szabályosság ne legyen benne.